

ԻՐԱՆԻ ԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՄԱՐ Հ Ա Յ Ե Ր Ը Կ Ը Պ Ա Ց Ք Ա Ր Ի Ն

Գրեց՝ ԱՆՐԻ ՎԵՐԻՆՅՈ

Մարտի 19 հրատարակուող «Հա Մարտի»-ի «Է» էջի օրաթերթը հրատարակած է յօդուածաշարք մը, նուերուած Հայկական Դատարանի Բերթը արժանի տեղ մը, առաջին էջին վրայ դրած է յօդուածները: Չմտնք հասկնալի դարձնելու համար, անհրաժեշտ քարտեզներ ալ գանց չեն առնուած: Յօդուածաշարքը, Անրի Վերինչո, կը կարծուի, որ մարտապի մէջ ծնած և ուսած Հայ Երիտասարդ մըն է: Ան քաջամասօք կը թուի հայկական հարստիկն եւ իրազէս, հնուութեամբ կը ըրտմտուութեամբ կը պատասխանէ կարգ մը թերթերու Թուրքերու ի նպաստ արտայայտութիւններուն: Ստորեւ, ան՝ այս փաստակուռ յօդուածին զընթացը հատուածները կը ներկայացնէ: իՄԲ:

Նախ և առաջ, իրենց ու մարդիկը իրենց տեղը գնենք: Քեանցիմ Գարապէտը, թուրք կառավարութեան բանադնացը, հեղինակն է՝ սպանութեանը 60,000 հայերու, որոնք շարքուցանան Մարտի 22-ի անասուն մէջ:

Գաղով 1919—1922-ի սպառնալիցին, զոր թուրք ղեկավարները այսօր սիրտօտար կերպով կը և կողնին «անհատութեան պատերազմը», անկիս չեղաւ ուրիշ բան, եթէ ոչ՝ բանի արարք մը, դաշնագրի բռնադատումը:

Անով ինչպէս որ հայկական ու վրացական պահանջները իմացուցանան միմեանք մէջ, որը թերթեր, որոնք կառավարէն թնամի են Սովիէթ Միութեան հետ կապ ունեցող ամէն բանի, համարձակարութեան զէմ անյողի ատուութիւնէ մղուած, այս խնդրին շուրջ կազմակերպեցին յայտարարութիւն մը, որուն կարգաբաժնուն է՝ Սովիէթ Միութեան կայսերապաշտ նպատակներ ունի: ՅԱՄԲ:

Յանուն «հասարակական պայտօնութեան», «ազգային վեհապետութեան» և «միջազգային ժողովրդական պետութեան», այդ նոյն թերթերը լաւբարի տեղ մը շնորհակցին թուրք ջարդարարներու պրոպագանդային թերթերուն, թուրք մամուլին անբարատաւանութեան և թուրք պետական մարտը շինուող գործողութեան: «Փօփիլէթը» թերթը, Գեղեանքը 22-ին, հետեւեալ ձևով կ'առայալտէ:—

«Ահաւաստիկ հրտա բոլորովին չնախատեսուածնոր պահանջ մը, որ արդիւնք է նոյն կայսերապաշտական քաղաքականութեան: Սովիէթ Միութեանը պարզապէս թուրքերային կը պահանջէ 300 քիլոմէթր երկայնքով և 100 քիլոմէթր լայնքով հողամաս մը Սև ծովու եզերքին:»

Պատմական սխալներով այդպիսի յօդուածներու առջև մարդ կը շփոթուի: Դասն զի, ի վերջոյ, կամ արտաքին գործերու այդ խճաղիլը անտեղեկ է պատմութեան, և այս իրողութիւնը մասնապատուկ համեղութիւն ունի, կամ ալ շատ լաւ գիտէ, թէ այդ օրինաւոր պահանջները 1921-էն ձեւացած են, և այս պարտապիսի իր յարակամութիւնը թացայայտ է: ՅԱՄԲ:

ՎՅՅԵԿԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԵՆՈՒՐՍՈՒՄՈՒԹՆԱՆՆԵՐ Ե. ՅԱՆԿԸ

Ս. Ուիլի	
Հայ. Նորոյթի վաճառքներն	1665
» Փոսպանութեան	1050
» Նպարաժանու և մտազործներն	1010
» Սպորիներն	445
» Մանկարարներն	85
» Նարուպիլիի Հայ դպրոցներն	200
Տօքթ. Միլիտը Զրատն	200
Պ. Արտաշէս և Եղաբարք Միմասեան	150
» Եղաբարք Քիլիսեան	100
» Սարգիս Գարամանուկեան	50
» Աետիս Գերգուսեան	50
» Զարեհ և Եղաբարք Մարտեան	50
» Սամուէլ Պապիկեան և որդիք	50
» Նշան Արզնեան	50
» Վասն Տիւրանեան	50
» Ֆէթիսլայ Թամիկ	25
» Սուրեն մի Ուիլի	25
» Կարապետ Թորոսեան	25
	5280
Նախկին գումար	34176
	39756

ԱՐԺ. ՏԵՐ ԳՅՐԵԳԻՆ ԱՆՐԻ ՎԵՐԻՆՅՈ

Նորոգ վաճառեալ Տեր Գարեգին հօր հետ, անձնապէս մօտէն ծանօթութեան կարճ ժամանակամիջոց մը կը կապուէ: Մեր տարազրուութեան զրահման օրերուն, Ալեքիմի (Հասմայի մօտ) քրտած էինք մօտ հինգ հարց Հայեր, էնք մասամբ Անթիպոլիսի Մարտի 22-ի Տէրութեանը հայրն:

Հանդուցեալ Տեր Հօր հետ, այդ անդառնութեան օրերուն, յաճախակի յարաբերութիւններ մշակելու բախտաւորութիւնը ունեցած ըլլալով, պարտականութիւն մը կը զգամ վերջին յարցանքի տուրքս վճարելու: Հայ Եկեղեցու և ժողովուրդի այդ անբարք, հաւատացեալ և անպահանջի որ պաշտօնեային հանգեցոյ:

Տեր Գարեգին Հայրը տեսաւ, այդ անտուգութեան օրերուն, համարուած հաւատարար մը՝ ազգին և եկեղեցիին այսպէս վերականգնուելի հանգեցոյ: Մասնով մեր Ազգային Պատմութեան տիրութեան գրեականներուն, միշտ ժողովուրդի միջոցով մը կը յայտարարէին, թէ ոճարագործ ծրագրերն չեն յաշտողը այս հրաշքի պէս սպրոզի և տեղը ժողովուրդը բնաջնջելու: Ան, միշտ հօրը հաւատարմով կը քաջաբերէ իր հօտը, սպաւելու վաճառքին ՆՆԻՆ, որ ուշ կամ կանուխ ծուռի պիտի գար, իր իսկ գործած ոճիրներուն ծանրութեան տակ: Յաճախ լսեք եմ, այդ հաւատարարներուն, լացը Տէր Հօր, իր լաւցող ժողովուրդին հետ և բազմապատուած աղօթելու, բուրբին հետ, որ վերջ գտնին սարսափի օրերը: Տեր եմ՝ զինքը միշտ դառնայ:

Հետեւեալ, առանցճի շարքային իրաւարան՝ ըլլալով, այդ խոչըր անձուներութեանը տակ և կը սպառնալիք ամփոփ կերպով յիշեցնել այն եղբայրութիւնները, որոնք պատահեցան Մերեւելի այդ մասին մէջ, վերջին քան յարմարութեան ընթացքին:

1914—18-ի պատերազմի նախօրեակին, Հայաստան բաժնուած կը մնար երկու մասերուն: Ա.— Անգղիոյ կասեան Հայաստանը, որուն բնակչութիւնն էր 1293702 անձ:

Բ.— Թրքական Հայաստանը, որ բաղկացած էր 10 նահանգներէ, զոր թուրքերը իրեն էին Հայերէն: Այսպէսով, երկու միլիոնի հասնող Հայ բնակչութիւն մը, տարիներէ ի վեր, նիւթարհուած էր թրքական բարբարոսութեան. ճիշդ ազգէն, ինչպէս Ալգարը և Լուէրը 1870-էն մինչև 1918: (Շարք. 1)

Ժողովրդական ԼՍԱՐԱՆ Ինքն յիշատակի
Լսարանի հերթական նիւթն է. ՍՈՎԻԵՏԱՅԻՆ ԸՆԾԻՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Ե. ԱՆՐ ՍԱՀԱՄԱՆՈՒԹԻՒՄԻՆ Բանաստ՝ ՏԻՐ Ե. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԱՆ
Կիրակի (Փետր, 17) 4. ա. ժամը 10, 15. ին, Մանկագրատեղի սրահին մէջ:
Վարչութիւն

Ս. ԵՐՈՒՍԱԼՄԻ ԱՆՐԻ ՊԱՐԻՍՅԱՆՆԵՐԸ, ՄԱՍԻՍ (Երբ ստացուած հեռագրի մը յայտնէ, թէ առաջին անգամ 17 Փետրուար 916, Ս. Գրեգոր մանին վրայ սեղի ունեցող արարուող Պիլեները պիտի անսխալեան առաւելուն մը 10-11, Պաղեստին աստի յայտնէ:

Կը խնդրուի նկատելու
նալ և լսել սրբապատար
թիւններուն:
Դիւան ԱԶԳ. ԱՌՍԱՆՈՒԹԻՒՄ
Հայէպ, 15-2-1946
ԱՌՈՂՋԱԳԱՆՍԱՆ
ԳԻՍՍԱՍՍՈՒԹԻՒՄ
Կազմակերպուած
Հայէպայայ Ազգ. ԲՅՈՒՅՅ
Վ. Մարմին կողմէ

Տեսեր եմ զինքը հայրական գործով և անձուներութեամբ փութկոտ, երբ իր հօտէն զիմուտ մը ըլլալը էր նա, հիւանդիկ, աղքատիկ, յուսահատիկ, կամ տառապանքին տակ կը հաւատարար կորսնցնող մարդկային մը այցելութեան համար: Գիշերը, ցերեկը, անձրեւը, մասնաւոր անտանիկի ցեւերը, այդ խնդրուող վերջին, երբ չէ չէին գրած անոր մտքին մէջ, չքմեղանքի խուսափումը և անձնական հանդիսի խորհուրդը: Տեսեր եմ զինքը միմեջէն ծուռիկը ամբողջ մէջ, զիւրիկը թաղարկում մէջ, տունէն տունը փազմուտը անուն, միշտ ժողովուրդի միջոցով:

Անտանիկ իրական հողիւր, և հաւատարար հողիւր, որ, հօտին բուրք ցարեքուն մասնակցի, բուրք յարաբերութեան զարմանիչ, կը վազել, և կը պայտօնեցնէր զայն, զարան նստած զայլերու մոտեցնելու: Անձուներ հողիւր ժողովուրդի ժամուն երեւան կուտայ:

Չեմ կրնար մոռնալ այն պատմութիւնը, զոր անձամբ ինձի կատարեց Աստուծոյ այդ մարքը, երբ վերագործուէր Երբորք արտրէ մը, Սիլիմիէ, 1917-ի սիւնիները: Չինքը ձեր կարգիւր և տարբեր էին Սիլիմիէին գէպի Հօրանի ամայի լեռները, քանի մօտ ուրիշ քահանայներու և հայ բողոքական քարոզիչներու հետ: Հող, այդ անմարգարեանի իբրան վրայ, թուրք պայսի մը կողմէ անպատկուած է իրենց՝ ուրանալը իրաւասեան հաւատքը կամ պատաստ ըլլալ զնրահաւարներուն կը պատմէր Տեր Գարեգին Հայր, թէ ինչպէս աննք Պատարարի սկան կէս գիշերուան մտեթին մէջ, թէ ինչպէս հողորդութիւն տունի իբրարու, հացի փշթանքիբով, թէ ինչպէս իբրարու փաթեթուած պիտուտներին արշալոյսին և այն թուրք սպային, որ պիտի գար իրենց վերջին խօսքը իմաստունը: Կը պատմէր, երբ աննք կը ըրէր իրենք ընդունելու փրկարար գնդակը, սպան ետ ետ նահանջը և խտածից մահապատիժը, որ, սպայ, բուրբովին լքուեցաւ:

Մեր նահատակներու պատմութեան վրայ, որ փոքր թիւը ազգին ալ օր մը պիտի գայ հիւսուելի, լրացնելու համար (մտաւորինք) որ այդպէս ըլլալ) անոր լուսապատկ շարանէ Նմին անգամ, որ հանդիպել էր նա, կը ինչին անոր անձուներ կեանքը Սիլիմիէի օրերուն: Հողի ինքնու ըլլալ Տէր

Ս. ԵՐՈՒՍԱԼՄԻ ԱՆՐԻ
ՊԱՐԻՍՅԱՆՆԵՐԸ, ՄԱՍԻՍ (Երբ
ստացուած հեռագրի մը
յայտնէ, թէ առաջին անգամ
17 Փետրուար 916, Ս. Գրեգոր
մանին վրայ սեղի ունեցող
արարուող Պիլեները պիտի
անսխալեան առաւելուն մը
10-11, Պաղեստին աստի
յայտնէ:

Կը խնդրուի նկատելու
նալ և լսել սրբապատար
թիւններուն:
Դիւան ԱԶԳ. ԱՌՍԱՆՈՒԹԻՒՄ
Հայէպ, 15-2-1946
ԱՌՈՂՋԱԳԱՆՍԱՆ
ԳԻՍՍԱՍՍՈՒԹԻՒՄ
Կազմակերպուած
Հայէպայայ Ազգ. ԲՅՈՒՅՅ
Վ. Մարմին կողմէ

Տեսեր եմ զինքը հայրական գործով և անձուներութեամբ փութկոտ, երբ իր հօտէն զիմուտ մը ըլլալը էր նա, հիւանդիկ, աղքատիկ, յուսահատիկ, կամ տառապանքին տակ կը հաւատարար կորսնցնող մարդկային մը այցելութեան համար: Գիշերը, ցերեկը, անձրեւը, մասնաւոր անտանիկի ցեւերը, այդ խնդրուող վերջին, երբ չէ չէին գրած անոր մտքին մէջ, չքմեղանքի խուսափումը և անձնական հանդիսի խորհուրդը: Տեսեր եմ զինքը միմեջէն ծուռիկը ամբողջ մէջ, զիւրիկը թաղարկում մէջ, տունէն տունը փազմուտը անուն, միշտ ժողովուրդի միջոցով:

Անտանիկ իրական հողիւր, և հաւատարար հողիւր, որ, հօտին բուրք ցարեքուն մասնակցի, բուրք յարաբերութեան զարմանիչ, կը վազել, և կը պայտօնեցնէր զայն, զարան նստած զայլերու մոտեցնելու: Անձուներ հողիւր ժողովուրդի ժամուն երեւան կուտայ:

Չեմ կրնար մոռնալ այն պատմութիւնը, զոր անձամբ ինձի կատարեց Աստուծոյ այդ մարքը, երբ վերագործուէր Երբորք արտրէ մը, Սիլիմիէ, 1917-ի սիւնիները: Չինքը ձեր կարգիւր և տարբեր էին Սիլիմիէին գէպի Հօրանի ամայի լեռները, քանի մօտ ուրիշ քահանայներու և հայ բողոքական քարոզիչներու հետ: Հող, այդ անմարգարեանի իբրան վրայ, թուրք պայսի մը կողմէ անպատկուած է իրենց՝ ուրանալը իրաւասեան հաւատքը կամ պատաստ ըլլալ զնրահաւարներուն կը պատմէր Տեր Գարեգին Հայր, թէ ինչպէս աննք Պատարարի սկան կէս գիշերուան մտեթին մէջ, թէ ինչպէս հողորդութիւն տունի իբրարու, հացի փշթանքիբով, թէ ինչպէս իբրարու փաթեթուած պիտուտներին արշալոյսին և այն թուրք սպային, որ պիտի գար իրենց վերջին խօսքը իմաստունը: Կը պատմէր, երբ աննք կը ըրէր իրենք ընդունելու փրկարար գնդակը, սպան ետ ետ նահանջը և խտածից մահապատիժը, որ, սպայ, բուրբովին լքուեցաւ: